

Правна рамка на дезинформацията в България и ЕС

адв. Елеонора Матеина

Цветкова, Бебов и съдружници – член на
Eversheds Sutherland (Europe) Limited

Законодательство и дезинформация

Законодателство и дезинформация

Дефиниция

ЕК определя дезинформацията като „доказуемо невярна или подвеждаща информация, която е създадена, представяна и умишлено разпространявана с цел извличане на икономическа изгода или въвеждане на обществеността в заблуждение и която може да нанесе вреди на обществото“.

Правни източници на регулацията в областта на дезинформацията

- Кодекс за поведение във връзка с дезинформацията;
- Наказателен кодекс;
- Закон за защита на личните данни („ЗЗЛД“);
- Закон за достъп до обществена информация („ЗДОИ“);
- Етичен кодекс на българските медии;
- Whistleblowers Act

Кодекс за поведение във връзка с дезинформацията

Кодекс за поведение (1/3)

Кодексът за поведение във връзка с дезинформацията ("Кодекса") е приет е на 16 юни 2022 г.

Неговото приемане е в резултат на дадени през 2021 г. насоки от страна на ЕК, засягащи застрашаващите размери на дезинформацията и нейното отрицателно влияние върху обществото.

Кодексът няма характера на задължителен правен акт, който е скрепен със санкция от страна на ЕС или държавата, а представлява форма на саморегулация и изразява волята и осъзнатостта на ЕС и субектите, които са го подписали за обема и вредата от разпорстранението на фалшива информация.

Към датата на приемането на Кодекса, субектите, които са се присъединили към него и са приели да го спазват са 34.

Кодекс за поведение (2/3)

- Adobe
- Avaaz
- Clubhouse
- Crisp
- Demagog
- DOT Europe
- European Association of Communication Agencies (EACA)
- Faktograf
- Globsec
- Google
- Logically
- Maldita.es
- MediaMath
- Meta
- Microsoft
- Neeva
- Newsback
- NewsGuard
- PagellaPolitica
- Reporters without Borders (RSF)
- Seznam
- The Bright App
- Twitch
- Twitter
- Vimeo
- VOST Europe
- WhoTargetsMe
- World Federation of Advertisers (WFA)
- IAB Europe (Interactive Advertising Bureau Europe)
- Kinzen
- Kreativitet & Kommunikation
- The GARM Initiative
- TikTok

Кодекс за поведение (3/3)

Принципи, на които се основава Кодексът

- Гарантиране на прозрачността при финансирането на спонсорирано съдържание, по-специално на политическа реклама, както и ограничаване на възможностите за целенасочено влияние от страна на политическата реклама и намаляване на приходите на лицата, разпространяващи дезинформация;
- Внасяне на по-голяма яснота относно функционирането на алгоритмите и създаване на възможности за външни проверки;
- Улесняване на потребителите при намирането и ползването на различни информационни източници, представящи алтернативни гледни точки;
- Въвеждане на мерки за идентифициране и закриване на фалшиви профили и за решаване на проблема с автоматичните ботове;
- Осигуряване на възможности за проверителите на факти, изследователите и публичните органи да следят непрекъснато разпространението на дезинформация онлайн.

Наказателен кодекс

Наказателен кодекс (1/2)

Дезинформацията не е изрично посочено, като престъпление, но има някои състави на Наказателния кодекс („НК“), които имат отношение към невярната информация.

ОБИДА

Чл. 146. (1) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 1982 г., в сила от 01.07.1982 г., изм. - ДВ, бр. 10 от 1993 г., изм. - ДВ, бр. 21 от 2000 г.) Който каже или извърши нещо унижително за честта или достойнството на друго в негово присъствие, се наказва за обида с глоба от хиляда до три хиляди лева. В този случай съдът може да наложи и наказание обществено порицание.

(2) Ако обиденият е отвърнал веднага с обида, съдът може да освободи и двамата от наказание.

Чл. 148. (1) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 1982 г., в сила от 01.07.1982 г.) За обида:

1. нанесена публично;
2. разпространена чрез печатно произведение или по друг начин;
3. на длъжностно лице или на представител на обществеността при или по повод изпълнение на службата или функцията му и
4. (изм. - ДВ, бр. 10 от 1993 г.) от длъжностно лице или от представител на обществеността при или по повод изпълнение на службата или функцията му,

(изм. - ДВ, бр. 28 от 1982 г., в сила от 01.07.1982 г.) наказанието е глоба от три хиляди до десет хиляди лева и обществено порицание.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 1982 г., в сила от 01.07.1982 г., изм. - ДВ, бр. 21 от 2000 г.) За клевета, извършена при условията на предходната алинея, както и за клевета, от която са настъпили тежки последици, наказанието е глоба от пет хиляди лева до петнадесет хиляди лева и обществено порицание.

(3) В случаите на ал. 1, точка 1 може да намери приложение ал. 2 на чл. 146.

Наказателен кодекс (2/2)

КЛЕВЕТА

Чл. 147. (1) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 1982 г., в сила от 01.07.1982 г., изм. - ДВ, бр. 10 от 1993 г., изм. - ДВ, бр. 21 от 2000 г.) Който разгласи позорно обстоятелство за друго или му припише престъпление, се наказва за клевета с глоба от три хиляди до седем хиляди лева и с обществено порицание.

(2) Деецът не се наказва, ако се докаже истинността на разгласените обстоятелства или на приписаните престъпления.

ПРЕСТЪПЛЕНИЯ ПРОТИВ РАВЕНСТВОТО НА ГРАЖДАНИТЕ

Чл. 162. (1) (Изм. - ДВ, бр. 27 от 2009 г., изм. - ДВ, бр. 33 от 2011 г., в сила от 27.05.2011 г.) Който чрез слово, печат или други средства за масова информация, чрез електронни информационни системи или по друг начин проповядва или подбужда към дискриминация, насилие или омраза, основани на раса, народност или етническа принадлежност, се наказва с лишаване от свобода от една до четири години и с глоба от пет хиляди до десет хиляди лева, както и с обществено порицание.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 27 от 2009 г., изм. - ДВ, бр. 33 от 2011 г., в сила от 27.05.2011 г.) Който употреби насилие срещу друго или повреди имота му поради неговата раса, народност, етническа принадлежност, религия или политически убеждения, се наказва с лишаване от свобода от една до четири години и с глоба от пет хиляди до десет хиляди лева, както и с обществено порицание.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 27 от 2009 г.) Който образува или ръководи организация или група, която си поставя за цел извършването на деяния по ал. 1 и 2 или системно допуска извършването на такива деяния, се наказва с лишаване от свобода от една до шест години и с глоба от десет хиляди до тридесет хиляди лева, както и с обществено порицание.

(4) Който членува в такава организация или група, се наказва с лишаване от свобода до три години и с обществено порицание.

ЗЗЛД и ЗДОИ

ЗЗЛД и ЗДОИ (1/1)

ЗЗЛД

Законът е приет въз основа на GDPR – Global Data Protection Regulation. Цели защита на личните данни на лицата. Примери за лични данни са име, дата на раждане, ЕГН, телефонен номер, здравен статус, образ (снимка, видео). В случай, че в обхвата на дезинформацията има неправомерно използване на лични данни, може да се търси защита по този ред.

ЗДОИ

Законът може да служи, като форма на проверка на фактите при дезинформация, когато последната касае обществена информация. Примери за обществена информация са договори за обществени поръчки, концесионни договори, статистически данни, ниво на ФПЧ, ниво на вредни емисии, икономически данни, когато не се каса за търговска тайна, класифицирана информация, държавна тайна.

Чл. 2 от ЗДОИ оперделя обществената информация, като „Обществена информация по смисъла на този закон е всяка информация, свързана с обществения живот в Република България и даваща възможност на гражданите да си съставят собствено мнение относно дейността на задължените по закона субекти.“

Уредена е нарочна процедура за искане на достъп до обществена информация, като обикновено се прави обосновка защо се иска информацията. Отказът да се предостави достъп до обществената информация подлежи на обжалване през съответния административен съд, където е седалището на органа постановил отказа. Решението на административния съд, не подлежи на касационно обжалване пред Върховния административен съд.

Етичен кодекс на българските медии

Етичен кодекс на медиите (1/1)

Етичен кодекс на българските медии е приет от ФОНДАЦИЯ "НАЦИОНАЛЕН СЪВЕТ ЗА ЖУРНАЛИСТИЧЕСКА ЕТИКА". Той също е форма на саморегулация, като въвежда следните основни принципи на работа на журналистите:

- Точност и вярност на информацията
- Ясно посочване на неверни и манипулирани текстове и информация
- Проверка на информацията преди публикуването ѝ
- Изполване само на информация, което е събрана по законен път и със законни средства
- Защита на децата
- Защита от дискриминация
- Редакционна независимост – без политически и икономически натиск при представяне на информацията

Whistleblowers Act

Whistleblowers (1/3)

През 2019 г. на ниво Европейски съюз („ЕС“ или „Съюз“) беше приета Директива (ЕС) 2019/1937 относно защитата на лицата, които подават сигнали за нарушения на правото на Съюза („Директивата“). Целта на Директивата е да подобри прилагането на правото на ЕС в определени области като въведе минимално ниво на хармонизация по отношение на механизмите и мерките за защита при подаване на сигнали за нарушения на правото на Съюза.

Материалният обхват на Директивата е сравнително широк, като в него са включени нарушенията на правото на ЕС, засягащи редица области, в които бизнесът оперира като: 1) обществени поръчки; 2) финансови услуги, продукти и пазари и предотвратяване на изпирането на пари и финансирането на тероризма; 3) безопасност на продуктите и съответствие; 4) безопасност на транспорта; 5) опазване на околната среда; 6) радиационна защита и ядрена безопасност; 7) безопасност на храните и фуражите, здраве на животните и хуманно отношение към тях; 8) обществено здраве; 9) защита на потребителите; 10) защита на неприкосновеността на личния живот и личните данни и сигурност на мрежите и информационните системи. В списъка влизат още и нарушенията, засягащи финансовите интереси на ЕС, както и нарушенията, свързани с вътрешния пазар на Съюза (например конкуренция и държавни помощи).

Държавите членки обаче могат да предвидят и по-широк материален обхват.

Whistleblowers (2/3)

Защитата, която Директивата предвижда по отношение на лицата, подаващи сигнали за нарушения на правото на Съюза (англ. whistle-blowers), също обхваща широк кръг от лица от частния или публичния сектор, притежаващи информация за нарушения в работен контекст.

Това могат да бъдат както работници и служители, самостоятелно заети лица, акционери, членове на съвети, подизпълнители, доставчици, стажанти и доброволци, така и лица в процес на подбор или предоговорни отношения.

Самата защита се изразява в забрана за ответни действия с цел отмъщение, които могат да бъдат под формата на уволнение, понижаване в длъжност, налагане на дисциплинарни мерки, предсрочно прекратяване или разваляне на договор и др. Нещо повече, лицата, подаващи сигнали за нарушения не носят отговорност когато разкриват информация, до която имат законен достъп.

Лицата, подаващи сигнали за нарушения на правото на Съюза получават защита при наличието на следните две условия: 1) имали са основателни причини да смятат, че информация, която са подали, е била вярна към момента на подаването; и 2) подали са сигнал по едни от предвидените в Директивата начини. Директивата предвижда също и защита за лицата, които подават анонимни сигнали, но оставя свобода на държавите членки да преценят дали да въведат приемането на анонимни сигнали в националното си право.

Whistleblowers (3/3)

Срокът за транспониране на Директивата в националните законодателства на държавите членки изтече на 17 декември 2021 г. Към днешна дата, има два внесени законопроекта, като все още няма приет закон. Срещу България е обрзувана наказателна процедура за забавянето при транспонирането на директивата.

Очакванията са крайният вариант на законопроекта да не предвижда голямо разширяване на материалния обхват извън предвиденото в Директивата. Също така се очаква да не бъде въведено задължение за предприятията с по-малко от 50 служители да създават канали за вътрешно подаване на сигнали за нарушения. По отношение на определянето на компетентните органи, до които ще могат да се подават сигнали и които ще могат да налагат санкции, към момента се предвижда централизиран подход – КПКОНПИ.

Очаква да бъде предвидена възможност за анонимно докладване. И все пак последната дума принадлежи на българския законодател, който ще реши относно аспектите на Директивата, даващи свобода на преценка на държавите членки, а именно: 1) дали ще разшири материалния обхват, предвиден в Директивата, като въведе допълнителни области, които могат да бъдат засегнати от нарушения; 2) кои ще бъдат институциите, до които ще могат да се подват сигнали, както и кои институции ще имат правомощия да налагат санкции за нарушения на закона; 3) какви да бъдат конкретните мерки за защита на лицата, подаващи сигнали за нарушения; 4) дали задължението за въвеждане на правила и процедури за вътрешно подаване на сигнали за нарушения ще се прилага за частни субекти с по-малко от 50 служители; и 5) дали ще бъде допуснато разглеждането на анонимни сигнали за нарушения.

Цветкова Бебов и съдружници – член на Eversheds Sutherland (Europe) Limited

бул. Мария Луиза № 9-11, ет. 4
1000 София, България

www.eversheds-sutherland.bg
www.eversheds-sutherland.com